

Свірко Світлана*д.е.н., д.держ.упр., проф.**Державний університет «Житомирська політехніка»***Бутузов Віталій***д.ю.н., с.н.с.**Державний університет «Житомирська політехніка»***Довгалюк Віта***к.е.н., доц.**Державний університет «Житомирська політехніка»*<http://orcid.org/0000-0003-2732-8818>**Павлюк Олександр***к.ю.н.**Державний університет «Житомирська політехніка»***Правове регулювання бюджетного процесу в ЄС**

Анотація. Досвід найбільш впливового міждержавного утворення на території Європи – Євросоюзу, який обіймає друге місце за обсягом ВВП та третє – за кількістю населення є повчальним у всіх його сферах функціонування, зокрема і в сфері бюджетного права. За умов прискореного руху України до європейської спільноти, «бюджетний досвід» Європейського Союзу безумовно є найбільш показовим та повчальним, оскільки він був сформований на підставі узагальнення передової практики всіх країн-членів Європейського континенту. В статті опрацьовано сукупність основних бюджетних регламентів ЄС: Договір про функціонування Європейського Союзу; Договір про Європейський Союз; Фінансові регламенти ЄС; Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС, ЄВРАТОМ) 2018/1046 від 18 липня 2018 року про фінансові правила, що застосовуються до загального бюджету Союзу, про внесення змін до регламентів (ЄС) № 1296/2013, (ЄС) № 1301/2013, (ЄС) № 1303/2013, (ЄС) № 1304/2013, (ЄС) № 1309/2013, (ЄС) № 1316/2013, (ЄС) № 223/2014, (ЄС) № 283/2014 та Рішення № 541/2014/ЄС та про скасування Регламенту (ЄС, Євратом) № 966/2012. На основі детального аналізу цих документів упорядковані, структуризовані та описані основоположні позиції бюджетного процесу ЄС в цілому та принципи бюджету ЄС зокрема (до них входять принципи: єдності, достовірності бюджету, щорічності, збалансованості, розрахункової одиниці, універсальності, деталізації, розсудливого управління фінансами та продуктивності, прозорості). Здійснено пропозиції щодо імплементації принципів бюджету ЄС до вітчизняного бюджетного права.

Ключові слова: бюджет; бюджетний процес; бюджетне право; принципи бюджету ЄС.

Актуальність теми. Прискорення євроінтеграційної інтеграції України потребує всебічного опрацювання регламентів ЄС, які являють собою унікальні нормативно-правові акти, що уособлюють в собі найкращу європейську практику з відповідних профільних питань. У контексті важливості бюджетної сфери та її першочергової ролі у відбудові повоєнної України, надзвичайно важливим вбачається опрацювання саме бюджетного нормативно-правового забезпечення ЄС, як основного орієнтиру для вітчизняного бюджетного процесу [8].

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спираються автори. У різні часи питання бюджетного устрою, процесу, системи в світовому контексті піднімали такі іноземні вчені як: І.Бег, М.Буті, Д.Грібаускайте, Т.Данел, С.Едервін, М.Маттіла, А.Мейх'ю, Х.Кауппі, Д.Кетз, Ф.Ніколайдес, Ф.Хайнеман, Ф.Кабатусуїла, Б.Карлссон, Д.Кернохан, Г.Кіпріані, В.Кок, Я.Петрась, Дж.Піт, С.Рекман, В.Рант, К.Салама, Й.Феррер, Ф.Фігуейра, Ф.Хайнеман, А.В. Хамер, Т.Шемлер, Д.Шварцер, Х.Шімовіч, М.Шрейер, О.Шнайдер та інші. В умовах активізації євроінтеграційних процесів в Україні вітчизняні вчені все більше уваги звертають на питання бюджету ЄС та його формування; серед них варто згадати: В.Андрущенко, С.Боринець, А.Бояр, А.Бурковська, Ю.Козак, І.Конончук, О.Кремень, О.Михайловська, М.Піляк, З.Прокопенко, О.Росоляк, І.Тучак, О.Федорів, В.Федосов, Т.Черемісова, С.Юрій, І.Яковюк та інші. Попри значущість вказаних досліджень, залишаються не чітко визначеними певні теоретичні та методологічні позиції правового забезпечення бюджетного процесу.

Метою статті є опрацювання бюджетного законодавства ЄС та визначення шляхів його адаптації в Україні.

Викладення основного матеріалу. Бюджетні положення ЄС визначаються відповідним законодавством, до якого відносять [2–3; 11]: Договір про функціонування Європейського Союзу; Договір про Європейський Союз; Фінансові регламенти ЄС; інше законодавство ЄС.

Договір про функціонування Європейського Союзу з моменту прийняття у 1957 році та Договір про Європейський Союз (1992) набули чимало змін і на сьогодні фінансово-бюджетні питання представлені переважним чином у Розділі II «Фінансові положення» Частини 6 «Інституційні та фінансові положення» Консолідованих версій Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (таблиця 1) [2–3; 7; 11]. Так, в статті 310 представлені загальні положення щодо структури, вимог, впливу, принципів виконання та контролю бюджету (таблиця 1).

Таблиця 1

Загальні положення щодо бюджету Європейського Союзу

Стаття	Зміст положень
Глава	
Ст. 310	<p>Кошторис:</p> <ul style="list-style-type: none"> • включає всі надходження та видатки ЄС; • складається на кожен фінансовий рік. <p>Бюджет:</p> <ul style="list-style-type: none"> • включає всі надходження та видатки ЄС, які мають бути збалансованими; • в частині видатків розписується на річний бюджетний період; • вимагає в частині виконання видатків, до настання останнього моменту, ухвалення зобов'язального акту ЄС як правової основи виконання бюджету в частині видатків; • впливає на прийняття будь-якого акту ЄС, а саме: в частині вагомого впливу на останній з метою дотримання бюджетної дисципліни оцінюються всі проекти актів ЄС на предмет забезпечення гарантій, що видатки на реалізацію положень вказаних проектів можуть бути покриті власними ресурсами ЄС в межах багаторічної фінансової програми; • виконується за принципом ефективного фінансового управління в умовах співпраці всіх держав-членів ЄС для забезпечення ефективного використання внесених ними асигнувань до спільного бюджету; • на всіх стадіях бюджетного процесу підлягає контролю на предмет упередження, запобігання та припинення шахрайства та іншої незаконної фінансової діяльності, що завдає шкоди фінансами ЄС

Джерело: складено на підставі [7; 11]

Стаття 311 Глави 1 «Власні ресурси» презентує положення щодо власних ресурсів як базису бюджету Європейського Союзу (таблиця 2).

Таблиця 2

Власні ресурси як фундамент бюджету Європейського Союзу

Стаття	Зміст положень
Глава	
Глава 1. Власні ресурси ЄС	
Ст. 311	<p>Власні ресурси:</p> <ul style="list-style-type: none"> • повністю забезпечують формування бюджету; • встановлюються положенням щодо системи власних ресурсів ЄС, що ухвалюється рішенням Ради ЄС після консультування з Парламентом ЄС; • можуть бути розширені або скорочена в своїй номенклатурі вказаним вище положенням після затвердження такого рішення державами-членами згідно з їхніми конституційними вимогами; • продукуються шляхом реалізації заходів, закріплених у регламентах Ради ЄС після отримання згоди Парламенту ЄС

Джерело: складено на основі [7; 11]

Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу статтею 312 однойменної Глави 2 закріплюють положення щодо багаторічної фінансової програми, яка є результатом бюджетного прогнозування (таблиця 3).

Таблиця 3

Багаторічна фінансова програма як прогнозна основа бюджету Європейського Союзу

Стаття	Зміст положень
Глава	
<i>Глава 2. Багаторічна фінансова програма</i>	
Ст. 312	<p>Багаторічна фінансова програма:</p> <ul style="list-style-type: none"> • забезпечує упорядкованість та збалансованість видатків та власних ресурсів ЄС; • формується на 5 років; • прямо впливає на формування річного бюджету, який має їй відповідати; • ухвалюється регламентом Ради ЄС після згоди Парламенту ЄС; • визначає розміри максимальних річних: асигнувань на покриття видатків та коштів для проведення відповідних платежів; • встановлює положення для успішного проведення бюджетного процесу; • діє до моменту ухвалення наступної багаторічної бюджетної фінансової програми; • на всіх етапах її формування та затвердження зазнає підтримки парламенту, Ради та Комітету ЄС

Джерело: складено на основі [7; 11]

Власне опис бюджетного процесу Європейського Союзу на стадіях планування, розгляду та затвердження представлений в статтях 313–316 Глави 3 «Річний бюджет ЄС» (таблиця 4).

Таблиця 4

Змістовні позиції річного бюджету Європейського Союзу в контексті первинних стадій бюджетного процесу

Стаття	Зміст положень
Глава	
<i>Глава 3. Річний бюджет ЄС</i>	
Ст. 313	<p>Фінансовий рік:</p> <ul style="list-style-type: none"> • триває з 1 січня до 31 грудня
Ст. 314	<p>Річний бюджет ЄС:</p> <ul style="list-style-type: none"> • встановлюється та приймається Парламентом ЄС та Радою ЄС; • на етапі планування проекту формується Комісією ЄС у вигляді кошторису надходжень та кошторису видатків на підставі сукупності кошторисів видатків установ, що складають їх до 1 липня кожного року (за винятком Європейського центрального банку), консолідованих Комісією ЄС з певними корективами; • на етапі розгляду та прийняття проекту подається Комісією ЄС у вигляді її пропозиції Парламенту ЄС та Раді ЄС не пізніше 1 вересня року, що передує року виконання такого річного бюджету (при цьому Комісія ЄС може вносити зміни до проекту бюджету до моменту узгодження змін Погоджувальним комітетом ЄС); • на етапі розгляду та прийняття проекту в процесі роботи Ради ЄС: ухвалюється нею як позиція останньої щодо проекту бюджету та направляється до Парламенту ЄС не пізніше 1 жовтня року, що передує року виконання такого річного бюджету, з повною наданою Парламенту ЄС аргументацією щодо причин прийняття власної позиції Радою ЄС; • на етапі розгляду та прийняття проекту в процесі роботи Парламенту ЄС: ухвалюється ним – за умов затвердження позиції Ради ЄС останнім впродовж 40 днів від отримання аргументації; вважається ухваленим – за відсутності прийняття рішення щодо позиції Ради ЄС останнім впродовж 40 днів від отримання аргументації; ухвалюється зі змінами та направляється разом зі змінами Раді ЄС та Комісії ЄС для затвердження всіх змін Погоджувальним комітетом (який може не скликатись у разі затвердження всіх змін Радою ЄС впродовж 10 днів від їх отримання); <ul style="list-style-type: none"> ○ на етапі розгляду на прийняття проекту в процесі роботи Погоджувального комітету: <ul style="list-style-type: none"> ▪ досягається спільна позиція між Радою ЄС та Парламентом ЄС на основі наданих ними пропозицій впродовж 21 дня з моменту скликання Погоджувального комітету ЄС за ініціативної участі Комітету ЄС; <ul style="list-style-type: none"> • за досягнення спільної позиції Парламент ЄС та Рада ЄС впродовж 14 днів з моменту досягнення такої позиції затверджують спільний текст – бюджет вважається остаточно схваленим у вигляді остаточної спільної позиції;

	<ul style="list-style-type: none"> • за недосягнення спільної позиції перед усім Парламентом ЄС та Радою ЄС – Комісія ЄС готує новий проєкт бюджету; • за схваленням позиції Парламентом ЄС та відхиленням Радою ЄС – Парламентом ЄС впродовж 14 днів від дня відхилення приймає рішення щодо ухвали змін, а уточнений проєкт бюджету вважається остаточно ухваленим; <ul style="list-style-type: none"> ▪ не досягається спільна позиція між Радою ЄС та Парламентом ЄС, що спричиняє необхідність подачі Комісією ЄС нового проєкту бюджету; • прийняття бюджету ЄС супроводжується оголошенням Головою Парламенту ЄС про його кінцеве прийняття;
Ст. 315	<p>Відсутність ухвали бюджету на початок фінансового року:</p> <ul style="list-style-type: none"> • не відміняє необхідність фінансового забезпечення відповідних установ, а тому щомісяця в межах виконання бюджету: <ul style="list-style-type: none"> ○ не більше 1/12 асигнувань минулого фінансового року спрямовується на покриття видатків бюджету; ○ збільшення суми асигнувань можливе за пропозицією Комісії ЄС та дозволом Ради ЄС, при цьому рішення набуває чинності через 30 днів після ухвали за умов, що Парламент ЄС не прийняв рішення про скорочення відповідних видатків;
С. 316	<p>Невикористані асигнування до кінця фінансового року:</p> <ul style="list-style-type: none"> • переносяться на наступний рік за умов: <ul style="list-style-type: none"> • крім асигнувань, що стосуються витрат на персонал; <p>Видатки:</p> <ul style="list-style-type: none"> • класифікуються у статті згідно різних класифікаційних ознак (за характером та призначенням); • Парламенту ЄС, Раді ЄС, Комісії ЄС та Суду ЄС визначаються окремими частинами бюджету

Джерело: складено на основі [7; 11]

Статті 317–319 Глави 4 «Виконання бюджету та звільнення від зобов'язань» Консолідованих версій Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу розкривають змістовні позиції виконання бюджету, складання звітності про виконання останнього, а також умови можливого усунення Комісії ЄС від виконання бюджету (таблиця 5).

Таблиця 5

Виконання річного бюджету Європейського Союзу та звітування щодо нього як завершальні стадії бюджетного процесу

Стаття	Зміст положень
<i>Глава 4. Виконання бюджету та звільнення від зобов'язань</i>	
Ст. 317	<p>На стадії виконання бюджету:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Комісія ЄС здійснює останнє в співпраці з державами-членами за принципами ефективного фінансового управління; • остання може проводити перенесення асигнувань з однієї статті до іншої або з однієї частини до іншої в межах бюджету; • обов'язком держав-членів ЄС на цій стадії бюджетного процесу є аудит та контроль
Ст. 318	<p>На стадії звітування:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Комісія ЄС подає Парламенту ЄС та Раді ЄС звіт про виконання бюджету за минулий фінансовий рік; • Комісія ЄС подає Парламенту ЄС та Раді ЄС баланс ЄС за минулий фінансовий рік; • Комісія ЄС подає Парламенту ЄС та Раді ЄС оціночний звіт про фінанси ЄС за минулий фінансовий рік
Ст. 319	<p>На стадії виконання бюджету:</p> <ul style="list-style-type: none"> • можливе усунення Комісії ЄС від такого виконання за рішенням Парламенту ЄС відповідно до рекомендації Ради ЄС на підставі проведеної перевірки вказаними інститутами звіту про виконання бюджету, балансу та оціночного звіту, а також річного звіту Рахункової палати, її спеціальних звітів та відповідей установ, що перевірялись останньою; • усуненню передують запит Парламенту ЄС до Комісії ЄС з приводу обґрунтування здійснених видатків та системи фінансового контролю за останніми, який безумовно виконується; • в процесі початку процедури усунення Комісії ЄС від виконання бюджету остання надає всю необхідну Парламенту ЄС та Раді ЄС інформацію щодо будь-яких зауважень, а також подає звіти про проведені заходи на усунення останніх (ці звіти також подаються до Рахункової палати);

Джерело: складено на основі [7; 11]

Перехресні положення з методики та організації бюджетного процесу в частині єдиної грошової одиниці, регламентації бюджетного процесу, проведення консультації тощо представлені в статтях 320–324 Глави 5 «Спільні положення» (таблиця 6).

Таблиця 6

Окремі перехресні положення методики та організації бюджетного процесу в ЄС

Стаття	Зміст положень
Глава	
<i>Глава 5. Спільні положення</i>	
Ст. 320	Багаторічні програми та річний бюджет складаються в євро
Ст. 321	Активи ЄС можуть бути переведені з однієї валюти в іншу в межах валютних систем держав-членів ЄС Комісією ЄС за окремих умов, втім, остання уникає таких операцій
Ст. 322	Парламент ЄС та Рада ЄС за консультуванням з Рахунковою палатою розробляють та приймають регламенти щодо: <ul style="list-style-type: none"> • формування та виконання бюджету, подання звітності та проведення її аудиту; • правил перевірки розпорядників бюджетних коштів та бухгалтерів; Рада ЄС за пропозицією Комісії ЄС та консультацій з Парламентом ЄС та Рахунковою палатою встановлює методи та процедури надання у розпорядження в процесі виконання бюджету Комісії ЄС надходжень бюджету, а також заходи щодо своєчасного поповнення таких надходжень;
Ст. 323	Доступність фінансових ресурсів задля виконання ЄС зобов'язань щодо третій сторін забезпечують Парламент ЄС, Рада ЄС та Комісія ЄС;
Ст. 324	В межах бюджетного процесу відбувається постійне консультування та погодження позицій Голів Парламенту ЄС, Ради ЄС та Комісії ЄС;

Джерело: складено на основі [7; 11]

Підставою для проведення контрольних дій щодо коштів бюджету ЄС визначено перед усім шахрайство, основні положення щодо боротьби з останнім представлено в статті 325 Глави 6 «Боротьба з шахрайством» (таблиця 7).

Таблиця 7

Основні засади боротьби з шахрайством в бюджетному процесі ЄС

Стаття	Зміст положень
Глава	
<i>Глава 6. Боротьба із шахрайством</i>	
Ст. 325	Боротьба з шахрайством передбачає: <ul style="list-style-type: none"> • плідну співпрацю всіх країн-членів; • вжиття всіх можливих заходів на подолання шахрайства, як спільної загрози фінансовим інтересам всім країнам ЄС; • Парламент ЄС, Рада ЄС за консультуванням з Рахунковою палатою формують та приймають комплекс заходів щодо запобігання та боротьби з шахрайством в сфері державних фінансів ЄС; • подання Комісією ЄС в співпраці з державами-членами ЄС щорічно звіту про проведені заходи на запобігання та протидію шахрайству в сфері державних фінансів ЄС

Джерело: складено на основі [7; 11]

Оскільки ст. 310 Консолідованих версій Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу закріплює обов'язкове здійснення контролю на всіх етапах формування та виконання бюджету, не менш важливими є позиції щодо аудиту фінансових ресурсів як складової виконання бюджету ЄС викладені Розділі I «Інституційні положення» Частини 6 «Інституційні та фінансові положення» Консолідованих версій Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (таблиця 8) [11].

Основні положення щодо аудиту фінансових ресурсів ЄС

Стаття	Зміст положень
Ст. 285	Аудит фінансових ресурсів здійснює Рахункова палата
Ст. 287	Рахункова палата: <ul style="list-style-type: none"> • перевіряє фінансову звітність щодо всіх надходжень та видатків ЄС; • перевіряє фінансову звітність щодо всіх надходжень та видатків усіх органів, служб та агенцій ЄС в межах своїх повноважень в контексті їх установчих документів; • надає Парламенту ЄС та Раді ЄС висновок про достовірність фінансової звітності та правомірність і правильність всіх бюджетних та фінансово-господарських операцій, відображених у фінансовій звітності, що публікується у Офіційному віснику ЄС; • складає річний звіт після завершення кожного фінансового року, направляється до інституцій ЄС та публікується у Офіційному віснику ЄС; Аудит здійснюється: <ul style="list-style-type: none"> • в контексті таких векторних завдань перевірки: законність і правильність надходжень та видатків (як за касовим, так і за методом нарахувань), раціональність управління фінансами впродовж бюджетного року (навіть до закриття звітності фінансового року); • на основі облікової документації в будь-якій установі ЄС та держав-членів, в приміщенні будь-якої юридичної та фізичної особи, що отримує кошти бюджету ЄС

Джерело: складено на основі [7; 11]

Отже, як бачимо, бюджетний процес ЄС включає традиційні процедури в межах загальних етапів: прогнозування / планування, затвердження, виконання та контролю за виконанням бюджету.

В контексті опрацювання основних бюджетних регламентів ЄС надзвичайно важливим є зміст Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС, ЄВРАТОМ) 2018/1046 від 18 липня 2018 року про фінансові правила, що застосовуються до загального бюджету Союзу, про внесення змін до регламентів (ЄС) № 1296/2013, (ЄС) № 1301/2013, (ЄС) № 1303/2013, (ЄС) № 1304/2013, (ЄС) № 1309/2013, (ЄС) № 1316/2013, (ЄС) № 223/2014, (ЄС) № 283/2014 та Рішення № 541/2014/ЄС та про скасування Регламенту (ЄС, Євратом) № 966/2012, що визначає сукупність принципів, на яких будується бюджет ЄС; йдеться про принципи [7; 12]: єдності, достовірності бюджету, щорічності, збалансованості, розрахункової одиниці, універсальності, деталізації, розсудливого управління фінансами та продуктивності, прозорості.

Принцип єдності та достовірності передбачає планування та затвердження в бюджеті ЄС: всіх потрібних для діяльності Євросоюзу доходів та видатків, які включають власне доходи та видатки ЄС, так і доходи та видатків Європейського співтовариства з атомної енергії; чітко ідентифікованих за відповідними статтями / кодами доходів та видатків; диференційованих (такі, за якими зобов'язання та платежі розділені з метою врахування об'єктивної затримки в часі виконання операції, а тому включають зобов'язальні та платіжні асигнування) та недиференційованих (такі, за яким зобов'язання та платежі співпадають або однакові в часі та просторі) асигнувань [7; 12]; такого обсягу асигнувань, що зможуть покрити потенційні юридичні зобов'язання на здійснення чітко обґрунтованих необхідних видатків за відповідною статтею/кодом; такого обсягу видатків, що не перевищує запланованого обсягу асигнувань (крім видатків щодо умовних зобов'язань) [7; 12].

Принцип щорічності вбачає чітке закріплення тривалості бюджетного періоду – з 1 січня по 31 грудня – в межах якого: затверджуються асигнування бюджету; фіксуються в бухгалтерському обліку: доходи за основі отриманих відповідних надходжень (за окремим виключенням щодо власних ресурсів за січень наступного року), корегування ПДВ та власних ресурсів, юридичні зобов'язання на підставі юридичних зобов'язань і загальні бюджетні – на основі бюджетних зобов'язань, платежі на підставі фактично проведених перерахування коштів (за окремим виключенням щодо видатків Європейського сільськогосподарського гарантійного фонду та видатків щодо спільного управління); здійснюється виділення закріплених бюджетом асигнувань після остаточного ухвалення бюджету, а також заздалегідь майбутнього фінансового року (з 15 жовтня) на покриття окремих видатків (поточних адміністративних та поточних управлінських на Європейський сільськогосподарський гарантійний фонд); здійснюється скасування закріплених щорічних, але не використаних до кінця фінансового року асигнувань, перенесення на наступний фінансовий рік, анулювання, повторного виділення останніх; застосовується процедура 1/12 у разі відсутності остаточного ухвалення бюджету на початок року [7; 12].

Принцип збалансованості передбачає баланс або рівновагу доходів та платежів, фактично витрат, при цьому різниця між ними враховується у бюджетів на наступний рік – як дохід, у разі надлишку, як асигнування на платежі, у разі дефіциту [7; 12].

Принцип одиниці обліку закріплює єдину грошову одиницю як при складанні та виконанні багаторічної фінансової програми та бюджету, так і поданні бухгалтерської звітності (за певних виключень, за якими операції можуть бути здійснені у інших валютах) [7; 12].

Принцип універсальності передбачає загальність усього обсягу доходів бюджету, що мають покривати весь обсяг платіжних асигнувань у їх відповідній загальності, при цьому: доходи і видатки мають бути внесені до бюджету у повному обсягу без зворотних коригувань; цільові доходи внутрішньої та зовнішньої природи покривають конкретні статті видатків; дозвіл отримання будь-які пожертви до бюджету ЄС, а також корпоративної спонсорської підтримки (угоди, згідно з якою юридична особа підтримує в негрошовій формі захід або діяльність у рекламних цілях або в цілях корпоративної соціальної відповідальності) на засадах недискримінації, пропорційності, однакового ставлення, прозорості та інших умов [7; 12].

Принцип деталізації закріплює порядок уточнення кожного виду спрямування ресурсних потреб ЄС через чітке встановлення адресності асигнувань в бюджеті щодо конкретних цілей через їх послідовний розподіл на розділи, глави, статті та пункти, а також: можливість перерозподілу асигнувань за структурними одиницями вищевказаного поділу за якими бюджетом відкриті асигнування або які містять символ «пам'ятна позначка» [7; 12].

Принцип розсудливого управління фінансами та продуктивності в свою чергу закріплює три фундаментальні догмати щодо використання асигнувань такого змісту: ощадності (кількісна і якісна доступність, а також цінова оптимальність ресурсів, які використовуються кожним окремих установою / інститутом ЄС в процесі їх діяльності); дієвості (досягнення найкращого співвідношення між зайнятими ресурсами, діяльністю, що проводиться, і досягненням цілей); ефективності (максимальне досягнення намічених цілей за допомогою заходів, що здійснюються); при цьому орієнтованість на продуктивність у використанні асигнувань досягається через: заздалегідь встановлені цілі програм та заходів, динаміку досягнення цілей контролюється на основі показників продуктивності, інформація про останнє подається Європарламенту та Раді. Елементами власне такого розсудливого управління фінансами визначено: моніторинг та оцінювання програм та заходів, обліковий супровід у формі обов'язкового фінансового обґрунтування будь-якої пропозиції та ініціативи, що може вплинути на бюджет, внутрішній контроль виконання бюджету [7; 12].

Принцип прозорості вбачає за потрібне наголосити на необхідності транспарентності бюджетних процедур та процесів в демократичному суспільстві, а тому прописує норми щодо оприлюднення: бюджетів (впродовж 3 місяців з моменту остаточного затвердження в Офіційному віснику ЄС), бюджетних даних (на вебсайтах установ / інститутів ЄС не пізніше 4 тижнів з моменту остаточного ухвалення бюджету ЄС), консолідованої бухгалтерської звітності про виконання бюджету ЄС (в Офіційному віснику ЄС та на вебсайтах установ / інститутів ЄС), інформації щодо одержувачів коштів бюджету та іншої інформації [7; 12].

Опрацювання вказаних вище принципів у контексті реалізації положень бюджетного процесу ЄС свідчить про їх виняткову результативність та більшу ефективність, порівняно з вітчизняними принципами, закріпленими Бюджетним кодексом України [1; 4–5]. А отже потребу в імplementації у вітчизняну бюджетно-правову практику. Саме це сприятиме не лише покращенню власне бюджетного процесу, а й відбудові стійкої до різних випробувань та загроз бюджетної системи України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування правових регламентів ЄС пройшло довгий час у більше ніж півстоліття, що уможливило кінцеве випрацювання стійких та випробуваних часом правових регламентів, зокрема в сфері бюджетного законодавства ЄС. Детальне вивчення вітчизняними фахівцями в сфері бюджетного права таких регламентів та грамотна імplementація їх положень у вітчизняну фінансово-правову практику дозволить Україні не лише підвищити ефективність управління державними фінансами, а досить швидко адаптуватись в європейському колі під час вступу до ЄС [6; 8–9].

Список використаної літератури:

1. Бюджетний кодекс України 8.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
2. Договір про заснування ЄС (консолідована версія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.
3. Договір про ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text.
4. *Свдокимов В.В.* Бухгалтерський облік в секторі загального державного управління України : підручник / *В.В. Свдокимов, Д.О. Грицишен, С.В. Свірко.* – Житомир : Вид-во Євенок О.О., 2017. – Том 1: Бухгалтерський облік в бюджетних установах України. – 2017. – 1380 с.
5. Інформаційне забезпечення управління державними фінансами : у 2-х т. / за заг. ред. *Ф.О. Ярошенка.* – К. : ДННУ «Акад. фін. управління», 2010. – Т. 1: Стандартизація бюджетного обліку як інструмент модернізації державних фінансів України / *Т.І. Єфіменко, Л.Г. Ловінська та ін.* – 2010. – 226 с.
6. *Свірко С.В.* Оцінка рівня трансформації інформаційного забезпечення управління публічними фінансами / *С.В. Свірко, С.В. Бардаш, В.М. Краєвський* // *Економіка, управління та адміністрування.* – 2023. – Вип. 3 (105). – С. 89–97 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/288015>.

7. Свірко С.В. Методологічна модель бюджетного процесу Європейського Союзу / С.В. Свірко, В.В. Довгалик, Т.М. Тростенюк // Економіка, управління та адміністрування. – 2024. – Вип. 1 (107). – С. 70–84.
8. Свірко С.В. Інноваційно-інвестиційний розвиток державних фінансів України в умовах євроінтеграції / С.В. Свірко // Вчені записки. – 2015. – Вип. 17. – С. 162–167.
9. Свірко С.В. Public finance of Ukraine: decisive vectors, result and problem of development / С.В. Свірко, Б.Ю. Кузьмінський // Незалежний аудитор. – 2015. – № 13 (III). – С. 24–31.
10. Budgetary principles / CVCE. European NAvigator. Laurence Maufort [Electronic resource]. – Access mode : https://www.cvce.eu/content/publication/2005/10/5/3f6aa90a-486a-40c7-9a50-76ea3decdbb/publishable_en.pdf.
11. Consolidated version of the treaty on the functioning of the European Union [Electronic resource]. – Access mode : <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>.
12. Regulation (EU, Euratom) 2018/1046 of the European Parliament and of the Council of 18 July 2018 on the financial rules applicable to the general budget of the Union, amending Regulations (EU) No 1296/2013, (EU) No 1301/2013, (EU) No 1303/2013, (EU) No 1304/2013, (EU) No 1309/2013, (EU) No 1316/2013, (EU) No 223/2014, (EU) No 283/2014, and Decision No 541/2014/EU and repealing Regulation (EU, Euratom) No 966/2012 [Electronic resource]. – Access mode : <https://eur-lex.europa.eu>

References:

1. Verkhovna Rada Ukrainy (2010), *Biudzhetni kodeksi Ukrainy 8.07.2010 r. No. 2456-VI*, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Verkhovna Rada Ukrainy (2005), *Dohovir pro zasnovannia YeS (konsolidovana versia)*, [Online], available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text
3. Verkhovna Rada Ukrainy (2010), *Dohovir pro YeS*, [Online], available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text
4. Yevdokymov, V.V., Hrytsyshen, D.O. and Svirko, S.V. (2017), *Bukhhalterskyi oblik v sektori zahalnoho derzhavnogo upravlinnia Ukrainy*. Vol. 1. *Bukhhalterskyi oblik v biudzhetnykh ustanovakh Ukrainy*, pidruchnyk, Vyd-vo Yevenok, O.O., Zhytomyr, 1380 p.
5. Iefimenko, T.I., Lovinska, L.H. et al., (2010), *Informatsiine zabezpechennia upravlinnia derzhanymy finansamy*, u 2-kh t. Vol. 1. *Standartyzatsiia biudzhetnoho obliku yak instrument modernizatsii derzhavnykh finansiv Ukrainy*, in Iaroshenko, F.O. (ed.), DNNU «Akad. fin. upravlinnia», K., 226 p.
6. Svirko, S.V., Bardash, S.V. and Kraievskyi, V.M. (2023), «Otsinka rivnia transformatsii informatsiinoho zabezpechennia upravlinnia publichnymy finansamy», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, Is. 3 (105), pp. 89–97, [Online], available at: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/288015>
7. Svirko, S.V., Dovhaliuk, V.V. and Trosteniuk, T.M. (2024), «Metodolohichna model biudzhetnoho protsesu Yevropeiskoho Soiuzu», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, Is. 1 (107), pp. 70–84.
8. Svirko, S.V. (2015), «Innovatsiino-investytsiinyi rozvytok derzhavnykh finansiv Ukrainy v umovakh yevrointehratsii», *Vcheni zapysky*, Is. 17, pp. 162–167.
9. Svirko, S.V. and Kuzminskyi, B.Iu. (2015), «Public finance of Ukraine: decisive vectors, result and problem of development», *Nezaleznyi audytor*, No. 13 (III), pp. 24–31.
10. «Budgetary principles», *CVCE. European NAvigator. Laurence Maufort*, [Online], available at: https://www.cvce.eu/content/publication/2005/10/5/3f6aa90a-486a-40c7-9a50-76ea3decdbb/publishable_en.pdf
11. *Consolidated version of the treaty on the functioning of the European Union*, [Online], available at: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>
12. *Regulation (EU, Euratom) 2018/1046 of the European Parliament and of the Council of 18 July 2018 on the financial rules applicable to the general budget of the Union, amending Regulations (EU) № 1296/2013, (EU) № 1301/2013, (EU) № 1303/2013, (EU) № 1304/2013, (EU) № 1309/2013, (EU) № 1316/2013, (EU) № 223/2014, (EU) № 283/2014, and Decision № 541/2014/EU and repealing Regulation (EU, Euratom) 966/2012*, [Online], available at: <https://eur-lex.europa.eu>

Svirko S., Butuzov V., Dovgaliuk V., Pavliuk O.

Legal regulation of the budget process in the EU

Abstract. The experience of the most influential interstate formation in Europe – the European Union, which occupies the second place in terms of GDP and the third in terms of population. is instructive in all its spheres of functioning, in particular in the field of budget law. Given the accelerated movement of Ukraine to the European community, the «budget experience» of the European Union is certainly the most indicative and instructive, since it was formed on the basis of a generalization of best practices of all member countries of the European continent. The article deals with a set of the main EU budget regulations: the Treaty on the Functioning of the European Union; Treaty on European Union; EU financial regulations; Regulation of the European Parliament and of the Council (EU, EURATOM) 2018/1046 of 18 July 2018 on financial rules applicable to the general budget of the Union on amendments to the regulations (EU) № 1296/2013, (EU) № 1301/2013, (EU) № 1303/2013, (EU) № 1304/2013, (EC) № 1309/2013, (EC) № 1316/2013, (EC) № 223/2014, (EC) № 283/2014 and Decision № 541/2014/CS and repealing Regulation (EU, Euratom) № 966/2012. On the basis of a detailed analysis of these documents, the fundamental positions of the EU budget process in general and the principles of the EU budget in particular are ordered, structured and described (they include the principles: unity, reliability of the budget, annuity, balance, unit of account, universality, detail, prudent financial management and productivity, transparency). Proposals for the implementation of the principles of the EU budget to the domestic budget law are carried out.

Keywords: budget; budget process; budget law; EU budget principles.